

«Туныктышын пашажым весе дене танастарен ом керт. Тиде – шўм-чон поянлык. Ты пашам ойырен налмемлан нигунамаат ѳкынен омыл. Шочмо йылмым моткоч йѳратем. Йѳратем ныжсылге, шкешотан да поян улмыжлан. Тыгодым кажне икшывылан мый сылнылык тўнйашке омсам почнем да марий йылмынан моторыкышым ончыктынем, шочмо йылмым, калыкым йѳраташ да пагалаш туныктынем. Тўг пашамлан икшывын чоныштыжо изи гына сескемым ылыжтымым шотлем. Тиде сескемже айдемым куштымаште моткоч кўлеш. Вет кажне тунемше ике семынже уста. Мыланна, туныктышо-влаклан, ты усталыкым почаш полишман», - тыге ойла Марий Эл Республикысе образованийын сулло пашаенже, Россий Федерацийысе тўшка образованийын почетан пашаенже С.В. Никитина.

Школ - мыйын илышем

Морко 1-ше №-ан школын туныктышыжо София Васильевна Никитина 37 ий йоча-влак коклаште тырша. Тудлан кажне тунемшыже шке шочшыж гаяк шерге, сандене пўтынь шинчымашыж ден мастарлыкшым нунылан пуа. Урок пытымеке, эрласе кечылан ямдылалтымеже, театра-влакым тергымеже, шинчалан койдымо моло пашаже тудын шот-

волгыдын лакемалтын. Мемнан Койсола школышкына тунам моткочак ныжыл кумылан самырык туныктышо толын ыле. Лидия Никифоровнан койыш-шоктышыжо, мастарын кутыралтен колтымыжо мыйым, нѳргѳ падырашым, туныктышын корныжым ойырен налаш таратен. Садланак школысо парт коклаште шинчымашым погымо жапыште

Туныктышо С.Никитина

мастарлыкышт дене тыгак Яковлева Анна, Дмитриева Ксения куандарат. 2022 ий 10 декабрьште туныктышо С.Никитина ден тунемшыже-влак М.Шкетан лўмеш марий кугыжаныш драме театрыште Леонид Яндаковын илыш да творческий корныж нерген литературно-музыкальный композицийым ончыктеныт. Тушто налме дипломышт, пѳлекышт тиде аланыште эшеат тыршаш кумылан ден.

«Кажне тунемшылан посна ойлымашым возаш лиеш, но толык тидлан жап ок сите. Морко 1-ше №-ан школышто мый 1986 ий гыч тыршем. Кугу школышто опытан туныктышо-влакын поро шомакыштым кызытат чоныштем ашнем. Пырля тыршыше йолташ-влак коклаште кугу польш, умылен моштымаш уло гын, пашам бышташ вий-куат ешаралтеш веле. Тиде огыл мо куан?! Сандене кажне кечын туныктышо ден тунемше-влак шинчымаш аланыш кумыл нѳлтын вашкат. А школ вуйлатыше Л.Мифтаховалан, завуч-влак О.Ивановалан, О.Высочкиналан, Н.Сергеевалан пашам викарен моштымыштлан таум каласыме шуэш.

• 2023 ий — Педагог ден наставникын идалыкышт

"МЫЙ СЫЛНЫЛЫК ТўНЯШКЕ ОМСАМ ПОЧНЕМ"

лен пытарыдыме. Тунемшыже-влак олимпиадыште, тўрлѳ конкурсышто келге шинчымашым ончыклат да шочмо школыштын чапшым нѳлгат, регион да Россий кўкшытан тўрлѳ мероприятий але конференций гыч сенымаш дене пѳргылыт. С.Чавайнын, В.Колумбын, М.Казаковын сылнымутыштым лудмо конкурслаштан тунемшыже-влак ий еда ончыл верыште улыт.

Тунемше-влак гына огыл, София Васильевна шкежат мастарлыкшым тўрлѳ конкурслаште терга. Тудо марий кугыжаныш йылмым туныктымаште туныктышылан да

Тудо мари́й кугыжаныш йылмым туныктымаште туныктышылан да тунемшылан урокышто кучылташ республикысе «Уста туныктышо» лабораторий дене пырля тунемме методический пособийым, 5-ше класслан «Марий йылме» туныктымо пособийым ямдылымаште польшыым пуэн, 9-ше класслан «Марла тунемына» туныктымо-методический пособийым ямдылыме годым рецензент семын полшен. 7-8-ше класслаште мари́й (кугыжаныш) йылмым да ИКН-ым туныктышо-влаклан интегрированный курс программым ямдылымаштат надырже уло.

Шке жапыштыже С.Никитина Россий Президентын 100 тўжем тенгеаш грантшым, республикысе конкурсышто «Эн сай кабинет» лўмым сенен налын. «Марий йылмым да литературым эн сайын туныктышо» республикысе конкурсышто сенымаш тудлан умбакыже пашам эшат кыртмен ышташ вийым ешарен. Москваште эртыше Россий кўкшытан тагасымаште Морко 1-ше №-ан школын туныктышыжо София Никитина «Создатель УМК» да «За высокое мастерство» номинациялаште сенышыш лектын.

«Йылме уло — калык уло» манме ой кажне енын чонышкыжо шынен пурышаш. Марий йылмым да литературым, мари́й калыкын культурым туныктышо-влак тачысе кечын лач тыгай шўлыш денак тыршат.

Пўрымаш кўштен

«Шке калыкын эртышыжым от пале гын, шочмо йылмым мондет гын, тукуметым мондымо дене иктак лиеш, — чонжым почын, умбакыже кутыра туныктышо. — Мый Шернур район Шунсола ялыште шочынам. Школыш коштышо икшывылан туныктышо эреак пример семын кодеш. Тиде пагыт тачысе кечынат ушешем

София ден Юрий Никитинмыт

усталыкем изинекак шуаренам: газетлашке возгаленам, почеламутым лудмо конкурслашке коштынам. Почеламутым шкежат возен онченам. Йоча жап, тунемме пагыт, студент илыш чўчкыдынак ушеш возыт. Койсола школна ончыкылык куторныш лекташ тўналгышым пыштен. Пionер организаций, комсомол илыш тыршен тунемаш, мер пашаште ончылно лияш кумылан денят. А Лажьял школышто илышын акшым эшеат умылаш тунемынам. Школыш кандаш ментым ошкылы жапыште тунем шуктыдымо почеламут, теореме-влак ушештаралтыныт. Йоча годсо шонымашем шукталтын! Марий Кугыжаныш университет илыш университетем лийын. Тушто мый илышын эн сайжым, эн моторжым, ужинам да шижинам. Садланак шулдыран жапем эрелан ушыштем. «Рия-Рия» студент ансамбль мари́й калыкын семўзарже, чиен шогалме вургемже, муралтен-кушталтен колтымо ден кумдан палдарен гына огыл, чыла тидым шўм-чон гоч колташ да шижын мошташ туныктен.

София Васильевна дене школышто йоча-влакын кузерак тунеммышт нерген кутырымеке, теве мом пален налым. Пагыт вашгалтмылан кўра тунемше-влак весырак улыт, но шукынжо тыршымашым ончыктатак. Кок ий ончыч тудын вуйлатыме классыште 23 тунемше кокла гыч шымытнже школым шўртнў медаль дене тунем пытареныт. Мольшгатак, кўкшў баллым налын, шонымо верышкышт тунемаш пурен кертыныт. Нуно архитектур, медицине, инженер, воен-

Василий ден Леана шочшышт

ный, юрист, историй да моло направлений дене шинчымашым погат. Эн тўнжў, туныктышыштым огыт мондо. Каникул годым але йон лийме семын школышко толын каят. Классыш пурен, икымше туныктышыштымат, Алевтина Николаевна Бобровам, тунемме жапыштым шарналтат. Йоратыме предмет, ушеш кодшо урок, мер паша, тагасен-ўчашен модмаш - чылажат шарналтеш. Тыгак ача-авашт денат туныктышын кылже але мартеат пентгыде.

Сенымаш куандара

Кызыт София Васильевнан вуйлатыме 7 «а» классыште 30 тунемше уло. Тудо кажныж дене кылым муын, илышын шере-кочыжым умылтарен мошта. Шукыж годым шкалан ўшанап, кугуракым пагалаш, изиракым чаманаш туныкта. Туныктышо туныкта веле огыл, шкежат тунемеш, сандене кызытсе саманыште йоча-влаклан сенымашке шуаш тўрлў йон, технологий-влак кучылталгыт. Тидыже пашам ворадарен колташ кумыланда, йоча-влаклан олимпиадыште, конференцийыште, конкурслаште сенымаш дене пўртылаш полша. Пытаргыш жапыште Алексеева Анна ден Алексеев Антон почеламутым лудмаштат, олимпиадыштат, конференцийыштат эре ончыл радамыште улыт. Теният нуно республик кўкшытан олимпиадыште мари́й (кугыжаныш) йылме дене тагасаш тўналыт. Аня 2021 ийыште Канзаньыште эртаралтше «Языкы народов...» конференцийыште икымше верым налын. Тўрлў лудмаш конкурслашкат йоча-влак шке кумылын ушнат. Сылнылык тўняште шке

Ончыкыжымат кўкшў лектыш эре куандарен шогыжо», - тунемшыже-влакын сенымашышт да шке коллективше нерген туныктышо теве могай поро мутым каласыш.

Келшымаш шергакан

Айдемын пиалже - келшен ылымаште. София Васильевна ден Юрий Васильевич Никитинмыт 38 ий ваш келшен илат. Юрий Васильевич 30 ий МВД системеште тыршен. Кызыт тудо «ФАРБ-М» кугыжаныш огыл (частный) оролышо предпрятийыште ышта. Нуно кок икшывым ончен-куштеныт. Леана ден Василий кўшыл шинчымашым налыныт, коктынат ешан улыт.

«Пагытым чарен от шогалте. Кузе калыкыште ойлал: «Илыш ок эрте, а ўмыр эрта». Тыгодым еш, шочшо ик эн ончыл верыште лийыт. Кунам ешыштет куан тул йўла, кунам суртыштет аклат, пагалат, йоратат, тунам илашат куштылго, нельыкат ок шижалт. Шке ешыштем мый лач тидым шижын илем. Юрий Васильевич дене куанемат, ойгемат пайлем, - оила София Васильевна.

Лишыл кечылаште София Васильевна Никитина йыргешке лўмгечыжым палемдаш тўналеш. Ты кечын лўмешыже поро дечат поро шомак йонгалтеш. Ешыжын, пырля пашам ыштыше йолташыже-влакын саламлымашкышт меат ушнена да уста туныктышылан умбакыжат тыгак чолга кумыл дене тыршаш тыланена.

Лариса ПЕТРОВА

Фотом туныктышын еш альбомжо гыч налме